

JAN ŠTĚPÁN j.stepan@ol.archives.cz

PLÁNY NEREALIZOVANÉ STAVBY VODNÍHO MLÝNA V ŽABNÍKU NAD PODHOŘÍM

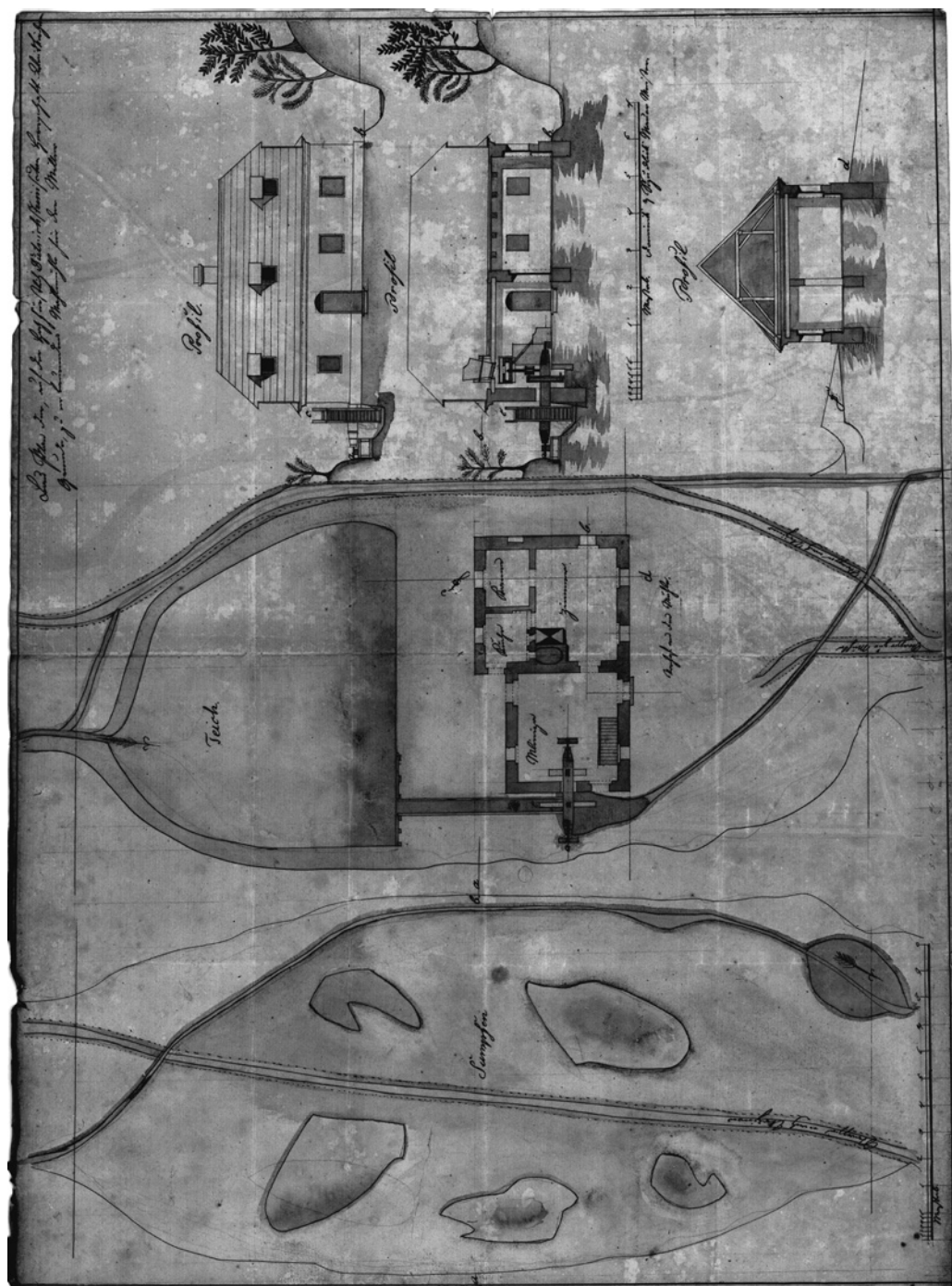
V olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě ve fondu Velkostatek Hranice se dochoval plán mlýna na východě od Podhoří v trati panského lesa zvané Žabník [1]. Tento mlýn si chtěl nechat postavit mlynář Pavel Hrubý, plány k němu zhotovil stavitel Dominik Čudlík a Hrubý si žádost o povolení této stavby podal na konci srpna roku 1822. V trati Žabník se nacházela parcela s mokřinami, která byla zavodňována potokem Žabníkem, a vedla kolem ní cesta z Milenova do Uhřínova. Mlynář Hrubý (který již v Podhoří mlynařil na vyžehněném mlýně), zde chtěl celou neužitečnou plochu o přibližně 300 sázích zkulturnovat a vytvořit v horní části nádrž, z níž by voda poháněla mlýn. Za tento prostor nabízel vrchnosti 20 zlatých, ročně by dále platil 10 zlatých a mlýn hodlal postavit na vlastní náklady s tím, že by potřebný materiál odkoupil od vrchnosti. Mlynář v žádosti uváděl, že další mlýn je v oblasti potřebný a že s tím souhlasí všechny obce v okolí, tedy Milenov, Klokočí, Slavíč, Uhřínov a městečko Drahotuše. Vrchnost mu však stavbu nepovolila, a to hlavně proto, že v samotném Podhoří se na potoku Jezernici nacházelo již pět mlýnů nacházelo již pět mlýnů [2]. Jednak to byl mlýn č. 31 Antonína Švarce s pilou v údolí Pekla (tzv. Pekelský mlýn), dále dva mlýny v západní části vsi Podhoří – č. 26 s pilou Jana Klementa a č. 28 Pavla Hrubého – a nakonec dva tzv. Dolní mlýny na hranici katastru s Jezernicí – č. 29 s pilou Františka Hlaváče a č. 30 Josefa Drechslera.

Jak měl nový mlýn na Žabníku vlastně vypadat? Podle plánů měl mít jedno složení, byť ve vrchnostenské rozvaze je uvedeno, že složení měla být dvě. Mlýnské kolo mělo mít v průměru přibližně 2,8 metru a šířku přibližně 79 centimetrů. Voda se na něj přiváděla vantroky z nově zřízeného rybníka, takže se jednalo o mlýn s horním náhonem [3]. Byť jsou popisky v plánu německy, je zde výjimka, neboť hlavní hřídel vedla do mlýnice zapsané v plánu jako *mlinicza*. V mlýnici bylo lícní paleční kolo s jednoduchým převodem a kladnice poháněla mlýnský kámen v mlecím ústrojí. Násypný koš se nacházel na půdě, kam by se nosilo obilí určené k mletí z mlýnice po dřevěných schodech. U mlecího ústrojí je dále zakreslena moučnice a truhla pro melivo. Návodní zeď měla nejhlubší základ a mlýnice byla největší místností, vstupovalo se do ní ze dvora a měla dále východ k rybníku a ke kolu. Z mlýnice se také vcházelo do obytné světnice o třech oknech, s kamny a se vstupem do komory a kuchyně, která měla jedno okno a dále dveře vedoucí k rybníku. Z kuchyně se také přikládalo do kamen ve světnici.

[1] Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Hranice, karton č. 235, sign. 661.

[2] Baďura, Jan: Lipenský okres, Vlastivěda moravská, Brno 1919, s. 245, 247.

[3] Popis upřesněn podle Křivanová, Magda – Štěpán, Luděk: Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách I., Argo 1999, s. 39–65.

To, že mlýn nebyl vrchností povolen, již víme, nyní se ještě pokusím osvětlit možné okolnosti snahy o jeho zřízení. Pavel Hrubý se v Podhoří objevuje jako mlynářský tovaryš z Domaželic a ve věku 26 let se zde oženil [1]. Bylo to 23. listopadu 1807 a vzal si tehdy 40letou Mariannu, vdovu po mlynáři Jakubu Pročkovi z mlýna č. 28 (ten zemřel rok před tím).

[1] Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Sběrka matrik, matriky Podhoří M 6973 rodná, 6975 oddací, 6977 úmrtní.

Hrubému a Marianně se v roce 1811 narodila dcera Jana a on sám na mlýně zůstal nejméně do roku 1828, kdy zde jeho žena zemřela, mlýn mu však nikdy nepatřil. Je možné, že ve mlýně Hrubý sám nějakou dobu působil jako tovaryš či krajánek, ale každopádně je již v roce 1825 jako mlynář uváděn Josef Proček, syn původního mlynáře Jakuba Pročka narozený v roce 1802. Snaha postavit si vlastní mlýn tak mohla vycházet právě z blížící se dospělosti nevlastního syna Josefa, který měl na mlýně nástupnické dědické právo na základě testamentu svého otce z roku 1806 [1]. Hrubý by tak měl vlastní mlýn nedaleko od původního a přitom by v této době potřebné finance stále kryl provoz mlýna Pročků a dědictví jeho ženy. Každopádně se z celé epizody dochovaly alespoň plány mlýna, které jsou jedním z dokladů stavitelské činnosti lípenského zednického mistra Dominika Čudlíka (psaný také jako Šudlík), jenž je mimo jiné autorem plánů větrného mlýna na Slavkově zhruba z roku 1844 (a samozřejmě řady plánů domů v okolí) [2].

[1] Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Hranice, gruntovní kniha Podhoří 14706, fol. 47r.v.

[2] Štěpán, Jan: Plány tří větrných mlýnů ve Slavkově z roku 1844 a v Paršovicích z roku 1848, Sborník Státního okresního archivu Přerov 2006, s. 17–24.